

UMHVØRVIÐ

— størsti kappingarfyrimunur Føroya?

Fyri bert fáum árum síð síðan vóru fólk, sum tosaði um umhvørvið, sett í bás sum aktivistar.

Í dag verður dagliga tosað um hetta evnið. Vaksandi áhugi er fyri havumhvørvinum, ið eisini er ein týðandi partur av okkara búskaparligu tilverugrundarlagi.

Tað er verðið alt meira greitt, at alt fleiri fólk eru til reiðar at gjalda meira fyri matvørur, og sostatt eisini fiskavørur, ið eru framleiddar og viðgjørðar í einum óspiltum umhvørvi.

Um vit megna at laga okkum at hesi menning, er grundarlag lagt undir einum munandi búskaparligum vinningi í framtíðini.

Ti er umráðandi, at føroyingar, sum hava eitt reint umhvørvi sum grundarlag undir tilveru síni, ansa eftir at hetta verður varðveitt, samstundis sum sett verða krøv í altjóða sambandi.

Hendan greinin verður við í ársroknskapinum hjá Føroya Banka fyri 1986. Roknskapurin kemur út 18. februar, men longu nú hava vit fingið greinina og prenta vit hana í fullum orðaljóði.

Nærum allur tann føroyski útflutningurin stavar frá náttúruni. Tað er tí ikki ov nógv avgjort, tá vit siga, at tilvera okkara er treytað av einum óspiltum umhvørvi.

Tað reina umhvørvið hevur alstóran týdning, tá vit skulu marknaðarføra okkara fiskavørur. Ja, tað er ein selvera í sjálvum sær. Og ti er ein ódálkað náttúra avgerandi fyri vælferðina her á landi.

Men vælferð og framburður — við alsamt øktari nýtslu kring stóran part av heiminum — hava stórt árin á umhvørvið víða hvar, so tað er hött av dálking.

Ein heimsufatandi dálking ávirkar alt liv. Stjórnir og felagsskapir leggja tí áherðslu á at gera fólk tilvitandi um vandamálini, eins og tiltøk verða sett í verk.

Eisini um okkara leiðir hava fólk givið sær far umhenda vandan, og roynt hevur verið at kveikja ansin fyri umhvørvi okkara. Kanningar verða gjørðar og fyriskipanir verða smíðaðar.

Men hvussu er støðan í Føroyum?

Hvønn týdning hevur eitt ódálkað umhvørvi fyri okkum, sum næstan bara tilvirka matvørur til útflutnings — og ikki maskinur og tól?

Verða vit — her norðuri í tí reina Atlantshavi — fyri teirri dálking, sum

ger um seg á europeiska meginlandinum, og sum eisini hevur havt síni árin á Norðurlond?

Og hvat kann tann einstaki, vinna og myndugleikar okkara gera fyri at varðveita okkara reina umhvørvið?

VINNAN OG UMHVØRVIÐ

Hvert ár verður føroyska vinnan meira og meira fjeltáttad.

Fyri at by- og bygda-samfelagini skulu trivast

er neyðugt við stóðugt nýggjum og fleiri arbeiðsplássum. Smærri idnaðarvirkir er møguga ein loysn. Ali- og smoltstøðirnar ein onnur. Og næstu árin fara óivað góðskeytingarvirki at taka seg upp.

Ein slík vinnu- og idnaðarútbýgging setir síni krøv til vinnuna sjálva og til myndugleikarnar. Øll útbýgging má verða í samljóði við vinnulivið í síni heild. Øll útbýgging má eisini verða í samljóði við umhvørvið, so árinini á náttúruna verða minst møgug.

Uttan hetta samljóð er eisini vandi fyri, at ikki fæst tað burturur hjá landshúsarhaldinum, ið átti at fingist.

Tann stóra vinnuliga útbýggingin her heima hesi seinastu árin er m.a. grundað á ynski um at kunna lúka tey krøv, ið sett verða okkum frá okkara útflutningsmarknaðum.

Sum matvøruframleiðandi tjóð er tað serliga ótta medvitnið hjá tí vanligu brúkararanum, ið kann geva okkum ein fyrimun fram um aðrar.

Dentur hevur hesi seinastu árin verið lagdur á at skipa sjálva framleiðsluna inni á virkjunum eftir teimum strongu krøvum, ið sett verða um reinferi. Hetta arbeiðið hevur verið skipað av Heilsuføðiligu Starvs-

Eitt vakurt og óspilt umhvørvi er ein fyrimunur, ið vit eiga fram um flest onnur lond. Henda fyrimun eiga vit at verða um, m.a. tí tað reina umhvørvið kemur í framtíðini at hava alstóran týdning í marknaðarførluni av okkara framleiðslu.

stovuni. Nógv bendir á, at vinnan hevur megnað at lúka hesi krøv.

Tað serliga umhvørvi, ið er okkara her heima, er eisini ein fyrimunur, ið fer at fáa serliga stóran týdning í seluárinum inni í framtíðini. Brúkarin kring heimin vil uttan iva gjalda ein meir kostnað fyri at fáa fatur á vørum, ið hann veit eru framleiddar í einum óspiltum umhvørvi.

Við teimum stóru neyðum, sum á hvørjum ári verða hagraiddar her á landi, er neyðugt at geva sær far um tey árin, ið avlopið av framleiðsluni gevur á okkara umhvørvi. Tann búskaparligi vinnugur, ið eitt óspilt umhvørvi frameftir kundi givið okkum, kann lætt gleppa okkum av hondum, um ikki verður rætt atborið.

Hjá okkara alivinnu er tað av serligum týdningi at eiga henda fyrimun fram um aðrar.

Tað er tí umráðandi, at hesin fyrimunur verður varðveittur. Tær fyrstu ábendingarnar um, at vit eiga at ansa okkum, hava vit fingið við úrslitunum av teimum kanningum, ið hesi seinastu árin eru gjørðar av umhvørvisviðurskiftunum á fleiri firum.

bendir á, at um henda dálking skal avmarkast, er neyðugt við stórum broytingum í okkara nýtslumynstri, eins væl og eitt broytt medvit á hesum øki er neyðugt.

Tilfinglið, sum er grundarlag undir vælferð okkara, er avmarkað. Ti er umráðandi at fara væl um og leggja soleiðis til rættis, at vælferðarmøguleikarnir fyri komandi ættarlið ikki verða skerd-ir av okkara ávum.

TAÐ ALMENNA OG UMHVØRVIÐ

Landsstýrskvinnan í umhvørvismálum áðanar, at tað er tørfert at fáa eyga á miðvisan umhvørvispolitikk í dag, tí vit hava onga umhvørvislóg.

Spurningar, sum snúgva seg um náttúru, umhvørvi og heilsu eru ikki savnaðir, sum er. Men ein føroysk umhvørvislóg er í gerð, og tá hon er gjørd, fer tað at bera til at hava fólk at taka sær av umhvørvismálum burturav.

Men hvi skulu vit hava eina umhvørvislóg?

Jú, hon skal egga okkum til at fara væl um tað land og tað tilfinglið, vit hava fingið at umsita. Hon skal tryggja, at einstaklingurin trivast, og hon skal tryggja, at vinna okkara sleppur at virka í einum reinum umhvørvi.

Ja, umhvørvislógin skal seta karmarnar um, hvussu langt vit kunnu loyva okkum at fara.

Harafturat setir altjóðasamfelagið síni krøv. Sum sjófarandi tjóð — við einum nýmótad farmaskipflota — skulu vit lúka treytir, sum altjóða felagsskapir seta. Til dømis IMO, International Maritim Organisation, sum m.a. krevur, at øll lond skulu hava eina umhvørvislóg fyri havið.

Fyri at nýggju flutningsskip okkara skulu sleppa í og úr fremmandari havn, var neyðugt at Føroya Løgtings setti so kallaðu Marpolkonventionina í gildi fyri Føroyar.

Henda konvention er karmur um kravd tiltøk á landi og umborð á skipum móti oljuleiðing. Men í kjalarværrinum á Marpolkonventionini koma fleiri aðrar fyriskipanir næstu árin.

Fyri at lúka eina treyt í Marpolkonventionini kravdi Føroya Landsstýri í fjør heyst, at allar havnir í Føroyum skulu kunna taka imóti oljuleiðingum og avlopsvatni.

ÁVIRKANIN Á UMHVØRVIÐ UTTANEFTIR Dálking avmarkar seg

ikkil til eitt øki ella land. Tað súra regnið, sum stavar frá idnaðarmiðdeplunum í Mið- og Norðureuropa, er eitt dømi um hetta. Hetta regnið hevur oytt livið í tusundtals vatnum í Norðurlondum, eins og súra regnið er ein av alvondunum til umfatandi skogarveyðan í Mið- og Norðureuropa.

Kanningar, Heilsuføðiliga Starvsstovan ger, vísa to, at vatnið í Føroyum ikki er so súr, sum í grannalondunum fyri eystan.

Aðrar kanningar hjá Heilsuføðiligu Starvsstovuni vísa, at tað er ikki nógv tung-metal t.d. kysilvir í fiskaslægum undir Føroyum sammett við fisk í Eystursjónum.

Ti er umráðandi, at føroyingar, sum hava eitt reint umhvørvi sum grundarlag undir tilveru síni, gera vart við seg og seta krøv í altjóða sambandi. Tað veri seg í altjóða felagsskapum, ið nevndum ella í samráðingum við aðrar tjóðir.

NIDURSTØÐA

Tann vaksandi áhugi og harvið størri umtala, umhvørvisviðurskipti hava fingið hesi seinastu árin, bæði millum manna og eisini í fjølmjóðunum, hevur verið við til at givið tí føroyska samfelagnum ein kappingarfyrimunur fram um flest onnur.

Fyri at varðveita henda fyrimun, og harvið skapa møguleikar fyri einari sterri framtíðarframleiðslu, er neyðugt, at bæði tann einstaki, vinnan og myndugleikarnir eru við í arbeiðinum at tryggja, at vit framhaldiandi eiga eitt reint og óspilt umhvørvi her heima á landi. Aftur at hesum kemur so, at vit samstundis eiga at hava eitt vakrið eyga við teimum árinum, ið dálkinguttaneftir kann hava á okkara umhvørvi.

Ósketni og líkasæla kann vera við til at skemma okkara umhvørvi.